

الله الرحمن الرحيم

به نام توان بخش هر ناتوان

سوالات متن درس دوازدهم اقتصاد دهم انسانی / چاپ ۹۹

نوشته: عرفان قاسمی

درس دوازدهم بودجه‌بندی

موقعیت

بازگشت کارگاه به دوران رونق و رشد باعث شد تا جریان مالی خانواده محمدی نیز دستخوش تغییر شود. اما این بار اتفاقات عجیبی در حال شکل‌گیری بود. داستان از نیمه اسفند ماه شروع شد که حرف از خرید عید و نونوار شدن و... پیش آمد. خبرهای مربوط به کارگاه تولیدی و بازگشت آن به دوره رونق و رشد، جنبه‌های جدیدی را در رفتار بچه‌ها شکل داده بود که هر پدر و مادری را متحیر می‌کرد.

شب ۱۵ اسفند ماه در حالی که همه اعضای خانواده سوار خودرو بودند و از مهمانی خانه پدر بزرگ

برمی‌گشتند

پدر (از روی کلافگی): ساعت یه ربع به یازده شبه و انقدر ترافیک، آخه چرا؟

مادر: شب عیده دیگه آقا، همه مشغول خرید هستن.

پدر: از الان؟

مادر: خب بله دیگه. تازه خیلیا از بهمن شروع می‌کنن!

پدر: چه عجیب واقعا! ببینم بچه‌ها شما چی نیاز دارین؟

ستایش: من هیچی!

پدر: پس گوشی و کفش و لباس و این جور چیزا چی شد؟ همه‌اش یادت رفت؟

ستایش: بهش فکر نکرده بودم اصلا. یعنی فکر کرده بودما، اما پیش خودم گفتم این پول برگرده

توی تولید و کارگاه بهتره.

پدر (با تعجب): چه حرفایی من می‌شنوم! فکر کنم مدیرعامل بعدی کارگاه رو از الان می‌تونم

انتخاب کنم.

آقای محمدی از آینه‌نگاهی به امیرعلی انداخت که داشت بیرون را تماشا می‌کرد و پس از کمی

مکث گفت:

امیرعلی خان شما چرا انقدر ساکتی؟ شما چی؟ فهرست خریدتون آماده است؟
امیرعلی: بابا شما واقعا اعتقاد دارین که ما بزرگ شدیم یا همین طوری برای اینکه تحویلمون

بگیرین از این حرفا می‌زنین؟

مادر: این الان فهرست خرید شما بود؟ کجایی مادر؟ سوال بابارو متوجه شدی؟

امیرعلی: بله حواسم پیش شما بود!

پدر: راستش تا قبل از اینکه کارگاه اوضاعش خوب بشه، خب خیلی فکر نمی‌کردم بشه روی
شما حساب کرد اما الان... البته اینو بگما بالاخره شما بچه‌های مابین ولی واقعا نگاهم بهتون

عوض شده

امیرعلی: خب اگه این طوری می‌شه به جای فهرست خرید به چیز دیگه ازتون بخواهم؟

پدر: خدایه خیر بگنرونها این جوریه که تو می‌گی فکر کنم من باید برم تو کار تاکسی اینترنتی

و این چیز!

امیرعلی: نه بابا، شما تاج سرین.

ستایش (با بی‌خند): یا این حرفت که قشنگ حرف بابارو تأیید کردی!

امیرعلی: چرا جو می‌دی خواهر؟ نه من می‌گم اگه می‌شه هر ماه به من و ستایش به مبلغی

پول تو جیبی بدین. مگه ما بزرگ نشدیم؟ خب خودمون بلدیم چطوری خرج کنیم و چی بخریم.

ستایش: عجب پیشنهاد خوبی دادی، ممن قبول دارم.

مادر: پول تو جیبی می‌خوان چی کار؟ شما که هرچی نیاز دارین بابا بهتون می‌دن؟ بعدشم

کم و کسری ندارین کم!

امیرعلی: بله مشکلی نداریم؛ ولی دلمون می‌خواد خودمون صاحب اختیار باشیم.

پدر: تو هر دفعه که راجع به موضوعات اقتصادی حرف می‌زنی، قند توی دل من آب می‌کنن.

نمت گرم، خیلی باهات حال کردم پسر.

ستایش: یعنی پیشنهاد داداشم قبوله؟

پدر: قبوله ولی به دو شرط!

امیرعلی و ستایش: چه شرطی؟

پدر: یک اینکه همه خرج ماهیانه‌تون یا خودتون؛ از کرایه ماشین تا مدرسه و خرید خودکار و

کتاب و تا کفش و شلوار و هرچی که بگین.

امیرعلی: دومیش؟

پدر: دومیش اینکه از مامان پول نگیرین. منبع درآمدتون فقط همین پول ماهیانه‌ای که من بهتون

می‌دم به اضافه عیدی‌ها و هدیه‌هایی که هر دفعه از دیگران می‌گیرین.

امیرعلی: من قبول، تو چی خواهر؟

ستایش: نمی‌دونم، به خورده سخت شد!

گفت و گو در کلاس

- ۱- آیا تا به حال شما مسئول امور مالی خودتان شده‌اید؟ بلیج بزرگ و بزرگوار می‌گوید...
- ۲- آیا می‌توانید از پس مدیریت مالی سه ماه خانواده خود برآید؟ بلیج بزرگ و بزرگوار می‌گوید...
- ۳- ترجیح می‌دهید مانند بزرگ‌ترها مستوایت داشته باشید یا اینکه هر وقت خواستید همه چیز برایتان مهیا باشند؟ مسیم چه کدام است؟ بلیج بزرگ و بزرگوار می‌گوید...

نقشه راه

- در این درس می‌خواهیم دربارهٔ بودجه خانواده گفت و گو کنیم. در پایان این درس خواهیم توانست:
- همهٔ جریان‌های درآمدی و مخارجی را برای خانواده در نظر بگیریم؛ آنها را ثبت کنیم و با یکدیگر مقایسه کنیم.
- برای درآمدها و مخارج خود برنامه‌ریزی کنیم.

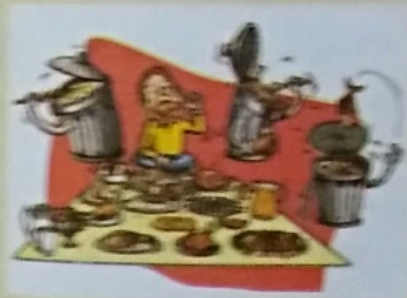
طرح مسئله ۱- آیا بزرگ‌ترها هم به خود خرج می‌دهند یا نه؟

آیا تا به حال شده یا خانواده یا دوستانتان برای خرید بیرون رفته باشید و در پایان روز تعجب کرده باشید که چرا بول‌های شما تا گه‌تان تمام شده است؟ ممکن است حتی در ابتدا مبلغ قابل توجهی هم بول همراه خود داشته باشید؛ اما شاید در پایان روز حتی بول خرید یک بستنی را هم نداشته باشید؛ برای بول‌های شما چه اتفاقی افتاده است؟

بول راه خود را برای خرج شدن پیدا می‌کند. کمی اینجا کمی آنجا و بی سرانجام خرج می‌شود. احتمالاً تعجب می‌کنید که چرا مجموع کمی اینجاها و کمی آنجاها می‌تواند همهٔ موجودیتی بول شمار را ببلعد!

شهد و شکر

پارسازاده‌ای را نعمت بیکران از توکة عمان به دست افتاد فسق و فجور آغاز کرد و میثری پیشه گرفت. فی الجمله نعماند از سایر معاصی منکری که نکرد و مسکری که نخورد باری به نصیحتش گفتیم: «ای فرزند! دخل، آب روان است و عیش، آسیاب گردان؛ یعنی خرج فراوان کردن مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد.»

چو دخلت نیست خرج آهسته‌تر کن که می‌گویند ملاحان سروندی
اگر باران به کوهستان نیارد به سالی دجه گردد خشک‌بندی

(گلستان سمنی)

۴ - پس از ثبت هزینه‌ها بعد از یک هفته چه سوالاتی مطرح می‌شود؟

اکنون تلاش کنید تا با توجه به اطلاعات جدول صفحه قبل، برای پرسش‌های زیر پاسخی پیدا کنید:

- ۴) برای کدام مخارج بیشتر از حد معمول هزینه کرده‌اید؟
- کدام یک از مخارج برنامه‌ریزی شده نبوده است؟ یعنی در لحظه برای شما اتفاق افتاده است؟
  - اگر به گذشته برمی‌گشتید، کدام یک از هزینه‌های زیر را تغییر می‌دادید؟
  - کدام یک از هزینه‌ها، تصمیم‌گیری نامناسبی بود؟ توضیح دهید.
  - کدام یک از هزینه‌های برنامه‌ریزی نشده، تصمیم درستی بوده است؟ توضیح دهید.
  - کدام یک از مخارج را می‌شود ساده‌تر کاهش داد؟ مخارج ثابت یا متغیر؟
  - در صورتی که برای یک کار ضروری پول نیاز داشته باشید، کاهش کدام یک از مخارج برای شما آسان‌تر است؟

تمرین فردی در کلاس

نمونه‌های درآمد و مخارج افراد زیر را بخوانید و بررسی کنید که آیا این افراد با این روند بودجه می‌توانند تا پایان سال ادامه دهند یا خیر؟ در پایان بررسی، به سوالات پاسخ دهید.

نمونه اول

خانم رضایی معلم است. او به صورت سالیانه درآمدی در حدود ۴۳ میلیون تومان کسب می‌کند و مخارج سالیانه وی به شرح زیر است.

آیا خانم رضایی بیشتر از درآمد خود خرج می‌کند؟ چه میزان؟ $43 - 47.59 = -4.59$ میلیون تومان

مقدار به میلیون تومان

مقدار به میلیون تومان	نوع خرج
۲	پس‌انداز
۶/۵	اجاره خانه
۳	خدمات رفاهی
۱۵	قبوض
۲/۲۵	غذا
۵/۵۰	حمل و نقل
۱/۵۶	بیمه
۰/۷۷	بنزین
۰/۸۰	امور خیریه
۰/۵۵	پوشاک
۴/۵۰	بازپرداخت وام
۲	تفریحات
۱/۵	خدمات منزل
۱/۶۶	سایر

علامت مثبت نشان می‌دهد که خانم رضایی در مجموع ۴ میلیون تومان بیشتر از درآمد خود خرج می‌کند بنابراین با این روند بودجه‌ریزی تا پایان سال نمی‌تواند ادامه دهد.

نمونه دوم

حاج محمود کارمند بازنشسته است. درآمد سالیانه او ۳۵ میلیون تومان است و مخارج او نیز به شرح زیر است. آیا او بیشتر از درآمد خود خرج می کند؟ به چه میزان؟ خیر

میلیون ۳۱۰۶ = مجموع مخارج   درآمد = ۳۵ میلیون   ۳۵ - ۳۱۰۶ = ۳۹۶ میلیون

درآمد او ۳۹۶ میلیون تومان از مخارجش بیشتر است بنابراین او می تواند برودن بر وجه تابان سالانه دهد

نوع خرج	مقدار به میلیون تومان
پس انداز	۱/۸۵
اجاره خانه	۷/۲۵
خدمات رفاهی	۲/۴۰
قبوض	۱/۷۵
غذا	۲/۰۷
حمل و نقل	۳/۶۵
بیمه	۱/۴۸
بنزین	۰/۸۸
امور خیریه	۰/۸۹
پوشاک	۱/۱۵
بازپرداخت وام	۳/۰۷
تفریحات	۱/۵۰
خدمات منزل	۱/۲۵
سایر	۱/۸۵

نمونه سوم

محمدحسن دانشجو است. البته به صورت پاره وقت هم مشغول به کار است. درآمد سالیانه او ۳۷ میلیون تومان است و مخارج او نیز به شرح صفحه بعد است. آیا او بیشتر از درآمد خود خرج می کند؟ به چه میزان؟ خیر

میلیون ۳۱۰۶ = مجموع مخارج   درآمد = ۳۵ میلیون

میلیون ۳۱۰۴ - ۳۵ = ۳۹۶

درآمد او ۳۹۶ میلیون تومان از مخارجش بیشتر است بنابراین او می تواند برودن بر وجه تابان سالانه دهد

نوع خرج	مقدار به میلیون تومان
پس انداز	۱/۰۰
اجاره خانه	۵/۷۵
خدمات رفاهی	۲/۸۵
قهوض	۲/۲۵
غذا	۳/۷۵
حمل و نقل	۱/۲۵
بیمه	۲/۲۰
بنزین	۰/۴۷
امور خیریه	۰/۲۰
پوشاک	۱/۸۵
بازپرداخت وام	۶/۰۷
تفریحات	۱/۶۵
خدمات منزل	۰/۷۵
سایر	۱/۵۰

بهرت هر کدام از این اقلام در میزان هزینه های خود مدیریت کنی این بخش ها را بزرگتر کرده و یا بشی کنی تا با این هزینه های غیر ضروری را کاهش دهی

افراد باید تلاش کنند تا در سایر هزینه های خود با توجه به نمونه های بالا به سوالات زیر پاسخ دهید: **مدیریتی که کرده باشی چه نتیجه ای داشته است؟**
 فرض کنید که خودروی هر یک از این افراد نیاز به تعمیر دارد که هزینه آن هفت میلیون تومان است. برای این خرید چه تغییراتی در بودجه هر فردی باید ایجاد شود؟
 در صورتی که فرد مورد نظر برای تعمیر خودرو پس انداز خود را به میزان ۱/۷۵ میلیون تومان در هر ماه افزایش دهد، با این تغییر چه چیزی را از دست می دهد و چه چیزی به دست می آورد؟
 (هزینه فرصت تعمیر خودرو چیست؟)

- چه پیشنهادهایی برای مدیریت بهتر مخارج هر یک از این افراد دارید؟
- کدام یک از این افراد بیشترین پس انداز را در آخر هر ماه دارند؟ **فرد سوم (محمد حسین)**
- کدام یک از این افراد بیشترین خرج را از بودجه خود دارند؟ **فرد اول (خانم مانی)**
- در صورتی که خانم رضایی تصمیم بگیرد که به یک سفر که پنج میلیون تومان هزینه دارد برود، وی چه چیزهایی را باید در نظر بگیرد؟ **اگر با دیدن این نکته توجه کند میزان خرج او در حال حاضر از درآمدش بیشتر است و ممکن است در پایان سال با مشکلات مالی روبرو شود.**

با این انتخاب آنها توانستند خودروی خود را تعمیر کنند اما باید در سایر بخش ها هم مدیریت کرده و از بعضی مخارج خود صرف نظر کنند برای مثال ممکن است پول کمی برای تفریحات خود در نظر بگیرند و از سایر تفریحات صرف نظر کنند

۵- چهار مرحله خلاصه شده بر روی این اسلاید

مراحل بودجه‌ریزی ماهیانه می‌توان مراحل بودجه‌بندی را در چهار مرحله زیر خلاصه کرد. کاربرد این مراحل را در زندگی روزمره خود، آزمایش کنید.

۱- هر مری که درآمدی به دست آورد، آن درآمد را ماهیانه مشخص کنید و بنویسید.

۲- هزینه‌های متغیر و ثابت خود را به صورت ماهیانه فهرست کنید.

۳- مجموع درآمدها و هزینه‌های خود را ماهیانه بایکدیگر مقایسه کنید.

۴- هزینه‌ها بیشتر از درآمد بود، مخارج غیرضروری را کم کنید یا فرصت‌هایی را که فراموش کردید، به نظر

برند تا درآمدتان افزایش یابد.

فعالیت گروهی در کلاس

بازی شورای خانواده^۱

در کلاس به گروه‌های سه نفره تقسیم شوید و بازی زیر را این گونه انجام دهید که پس از ارائه هر کارت از سوی معلم، با گروه تصمیم بگیرید که آیا آن کار را انجام می‌دهید یا خیر. سپس تصمیم خود را اعلام کنید و متناسب با آن جدول زیر را پر کنید. توجه کنید که بودجه اولیه شما ۲۰۰ هزار تومان است. سطح سلامت و خوشی و رفاه هر گروه نیز در عدد ده قرار دارد. نکته دیگر اینکه در هر بار اعلام کارت از سوی معلم اگر تصمیم به عدم انجام کار بگیرید، سطح خوشی شما یک واحد کم می‌شود که باید در جدول بیاید.

برنده بازی گروهی است که بالاترین مانده را در صندوق داشته باشد، در نهایت برای تعیین برنده توجه کنید که همه مانده صندوق را به تومان تبدیل کنید.

(هر واحد رفاه = ۱۰ هزار تومان / هر واحد سلامت = ۲۰ هزار تومان / هر واحد خوشی = ۱۵ هزار تومان است.)

جدول محاسبات

ردیف / شماره کارت	انجام می‌دهیم	انجام نمی‌دهیم	مانده سطح سلامت	مانده سطح رفاه	مانده سطح خوشی	مانده سطح بودجه
۱						
۲						
۳						
۴						

معلم محترم این فعالیت دارای پیوست (شامل ۱۵ عدد کارت) است. همچنین این فعالیت نیازمند یک عدد تاس نیز هست.

											۵
											۶
											۷
											۸
											۹
											۱۰
											۱۱
											۱۲
											۱۳
											۱۴
											۱۵
											۱۶
											۱۷
											۱۸
											۱۹
											۲۰
مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع
مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع	مجموع

درس زندگی

تدبیر درست، مال اندک را افزایش می دهد و برنامه ریزی نادرست، مال فراوان را نابود می کند

(امیرالمؤمنین علی علیه السلام - سفیر الحکیم ص ۲۲۴)

۶ - در واجب از واجبات مالی اسلام کدام است؟

تعیین سال خمس در برنامه مخارج

خمس و زکات دو واجب از واجبات مالی اسلام است هر درآمدی که به دست می آوریم، اگر بعد از یک سال از مجموع مخارج ما زیاد بماند به همان میزان که زیاد آمده است، مشمول خمس قرار می گیرد یعنی موظفیم که ۳۰ درصد آن را به عنوان سهم امام و سهم سادات به مرجع تقلید یا نماینده او بدهیم. خمس در واقع همان نعمیات اسلامی است پرداخت خمس موجب توزیع مجدد ثروت می شود و عدالت اقتصادی را در جامعه گسترش می دهد همچنین کسانی که توان کار و فعالیت اقتصادی ندارند از منابع خمس استفاده می کنند تا بتوانند ادامه حیات دهند در برنامه ریزی های اقتصادی خود حتما توجه داشته باشید که زمانی را به عنوان آغاز سال مایتان در نظر بگیرید البته به صورت طبیعی، سال مالی از همان روزی که اولین درآمدتان را به دست آورده اید شروع می شود. بعد از گذشت یک سال، درآمدی را که برایتان باقی مانده است به همراه اقلام مصرفی که خریده اید

ولی از آن استفاده نکرده اید، محاسبه کنید و خمس آن را پرداخت نمایید

۸ - پرداخت خمس چه ظاهری دارد؟
 ۹ - در برنامه ریزی های (مقارن کلون مایات در برنامه ریزی های خود)

فعالیت خارج از کلاس

بودیمها از تو بخش درآمدها و هزینه‌ها تشکیل می‌شوند. به منظور انجام یک تمرین عملی ابتدا به‌طور دقیق مشخص کنید که از چه طریق می‌توانید پول لازم را برای تحقق برنامه‌هایتان تأمین کنید سپس با استفاده از فهرست نیازها و خواسته‌هایی که اولویت‌بندی کرده بودید، جدول زیر را از امروز تا حدود ۳۰ روز دیگر تنظیم کنید.

جدول درآمد و هزینه‌ها

موارد درآمد	هفته اول (به تومان)	هفته دوم (به تومان)	هفته سوم (به تومان)	هفته چهارم (به تومان)
پول توجیهی	۸۰	۸۰	۸۰	۸۰
کار پاره وقت	۲۰	۵۰		۲۰
۱ رفتم آمو از روی	۱۰	۱۰		
۲ آمدت گرمی کفایت با کالین		۲۵	۱۵	
۳ برزن میال بود			۱۲	۵
مجموع درآمد				
مخارج:				
شخصی (فردی)	۲۰	۲۰		۱۵
تفریحی	۲۰			۱۷
تحصیلی	۲۵	۱۰		
رفت و آمد	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵
مجموع مخارج				

* لطفاً به صورت دقیق مشخص کنید که موارد صرفه‌جویی شامل چه چیزهایی شده است.

برای تفکر و تمرین

تحلیل کنید

○ چگونه می‌توان با ثبت درآمد و مخارج، برنامه مالی منظمی را برای زندگی شخصی و خانوادگی

طراحی کرد؟ با ثبت درآمد و مخارج می‌توان به دست‌آوردی رسید که می‌توان با استفاده از داده‌های به دست آمده، برآوردی از میزان درآمد و در نتیجه امکان پس انداز هم چنین استراتژی وجود دارد.